

Irodalom

- Barthel, P. H. (1990): Hinweise zur Bestimmung der Zitronenstelze *Motacilla citreola*. – Limicola Band 4.: 149–182.
- Bub, H. (1981): Kennzeichen und Mauser europäischer Singvögel, 2. Teil: Stelzen, Pieper und Würger. – A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt. pp. 21–25.
- Busse, P. (1989): Kulcs az európai énekesmadarak ivar- és korhatározásához. – Magyar Madártani Egyesület, Budapest. p. 90.
- Glutz von Blotzheim, U. N.–Bauer, K. M. (1985): Handbuch der Vögel Mitteleuropas Band 10/II. – Aula-Verlag, Wiesbaden. pp. 824–835.
- Hadarics, T. (1990): A citrombillegető (*Motacilla citreola* Pallas, 1776) első előfordulása Magyarországon. – Aquila 96–97.: 151–153.
- Hollom, P. A. D.–Porter, R. F.–Christensen, S.–Willis, I. (1988): Birds of the Middle East and North Africa. – T&AD Poyser Ltd., Calton. pp. 167–168.
- Lewington, I.–Alström, P.–Colston, P. (1991): A field guide to the rare birds of Britain and Europe. – Domino Books Ltd., St. Helier. pp. 325–327.
- Szentendrey, G.–Lövei, G.–Kállay, Gy. (1979): Az „Actio Hungarica” madárgyűrző tábor mérési módszerei. – Állattani Közlemények 66.: 161–166.

Dr. Hadarics Tibor–Pellinger Attila

A karmazsin pirók (*Carpodacus erythrinus*) Magyarországon – első alföldi előfordulása kapcsán

A karmazsin pirók a század eleje óta terjeszkedőben lévő faj Európában. Magyarországon először 1924-ben észlelték, majd több, mint ötven évi kimaradás után, a hetvenes évek közepétől, egyre gyakoribbakká válnak megfigyelési adatai, ami indokoltá teszi eddigi ismereteink összefoglalását.

A karmazsin pirók Ázsia nagy részét lakja, a tundrától a Himalájáig, kivéve a belső-ázsiai sivatagokat. A század elejétől Európában is folyamatosan terjeszkedik. Az 1930-as évekre Kelet-Lengyelországban stabil populáció alakul ki. 1968-ban már az NDK-ban is fészkelő faj, 1971-re pedig az NSZK tengerpartját is eléri (Dathe, 1986). Elterjedésének határvonala Európában Közép-Svédországtól a Keleti-Beszkidékig húzódik. Ettől nyugatra és délre szigetszerű előfordulásai ismertek Brandenburgban, a Magas-Tátrában, Cseh- és Morvaországban és az Alpokban. Terjeszkedése során a Mura völgyében és Losoncnál csaknem elérte határunkat (Haraszthy, 1988; Keve, 1984). A faj expanziója jól nyomon követhető a kézikönyvek elterjedési térképein (Peterson–Mountfort–Hollom, 1977; 1986; Makatsch, 1980) is, a jelenlegi állapotig (1. ábra)

A karmazsin pirók eddigi magyarországi megfigyelési adatait térképen szemléltetem (2. ábra). Különösen érdekes a fenékpusztai adat, ahol párban fogták a madarakat, s közülük a tojó egy harmadik éves dán gyűrűs példány. A karcagi megfigyelés is eltér a többitől néhány szempontból.

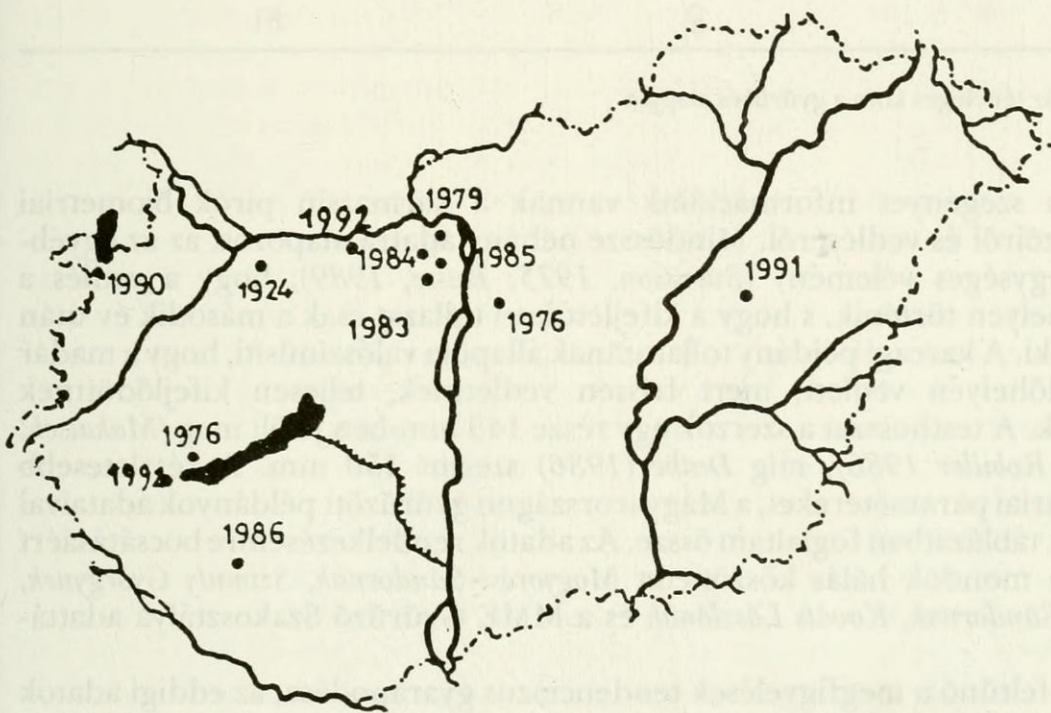
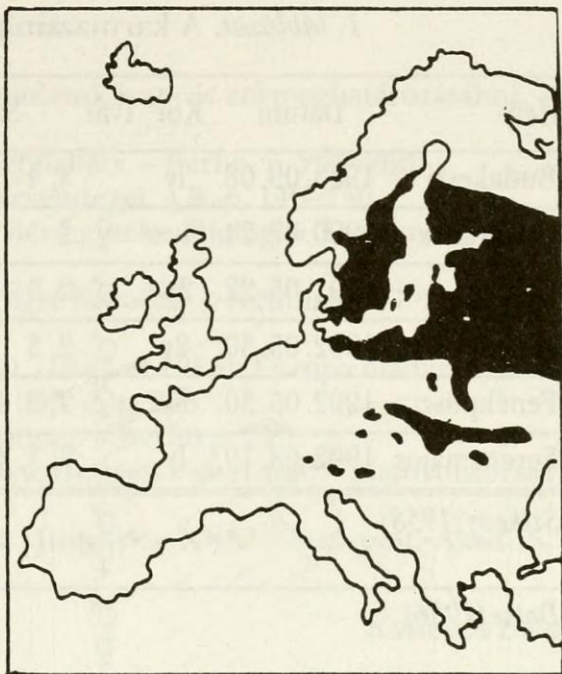
Ez a faj egyetlen tiszántúli előfordulási adata, és itt nem a szokásos vízközeli biotópban találtuk meg a madarat, hanem a DATE Kutatóintézet

parkjában, a szolgálati lakásokhoz tartozó kertekben. A madár előszeretettel tartózkodott néhány szőlőtőke között, egy kis füves parton, ahol a pongyola pitypang (*Taraxacum officinale*) magját csipegette. Feliasztva egy közeli fára repült, hívóhangját hallatva. A madár ragaszkodott a helyhez, egész délután kitartott, közel azonos útvonalakon mozogva. Még a hálóállítás idején sem nagyon húzódott el, bár nem volt feltűnően bizalmas.

Tóth László és Zsigrai György segítségével sikerült a madarat meggyűrnöm.

1. ábra.

A karmazsin pírók európai elterjedése

1924. 03. 09. Bábolna	1985. 07. 13. Pomáz
1976. 05. 30. Pécel	1986. 05. 21. Lipótfa
1976. 06. 06. Tapolca	1990. 07. 24. Fertőrákos
1979. 07. 04. Visegrád	1991. 05. 22. Karcag
1983. 09. 08. Budakeszi	1992. 05. 30. Fenékpusztja
1984. 05. 18. Pilisszentkereszt	1992. 08. 19. Ferencmajor

2. ábra. A karmazsin pírók magyarországi előfordulásai

1. táblázat. A karmazsin pirók biometriai jellemzői

Hely	Dátum	Kor	Ivar	Szárnyforma	I-II.	Szárny	Farok	Súly (g)
Budakeszi	1983.09.08.	ly		3, 4	02 - 4	10 14 18	25	84 55 19,6
Fertőrákos	1990.07.24.	ly+	♀	3	01 1 6	14 17 19	25	83 59 21,0
Karcag	1991.05.22.	2y+	♂	2, 3	- 1 6	12 16 19	26	88 61 -
Fenekpuszta	1992.05.30.	2y	♂	2, 3	- 1 5	10 14 16	24	82 53 25,4
Fenekpuszta	1992.05.30.	3y*	♀	2, 3, 4	-- 5	11 16 18	26	83 53 27,0
Ferencmajor	1992.08.19.	ly		2, 3, 4	-- 4	9 12 15	23	80 58 -
<i>Székessy (1958)</i>			♂					80-86
			♀					79-83
								57-60 20-24
<i>Dathe (1986)</i>			♂					83-91
			♀					75-85
								45-62
<i>Makatsch (1980)</i>			♂					83
			♀					81

*A madár tényleges kora a gyűrűzés alapján

Igen szegényes információink vannak a karmazsin pirók biometriai jellemzőiről és vedléséről. Mindössze néhány adatra alapozott az az egyébként egységes vélemény (Svensson, 1975; Busse, 1989), hogy a vedlés a telelőhelyen történik, s hogy a kifejlett kori tollazat csak a második év után alakul ki. A karcagi példány tollazatának állapota valószínűsíti, hogy a madár a telelőhelyen vedlett, mert frissen vedlettnek, teljesen kifejlődöttnek találtuk. A testhosszat a szerzők egy része 145 mm-ben jelöli meg (Makatsch, 1980; Robiller 1986), míg Dathe (1986) szerint 150 mm. A részletesebb biometriai paramétereket, a Magyarországon gyűrűzött példányok adataival együtt, táblázatban foglaltam össze. Az adatok rendelkezésemre bocsátásáért ezúton mondok hálás köszönetet *Mogyorósi Sándornak, Szimuly Györgynek, Palkó Sándornak, Kováts Lászlónak* és a MME Gyűrűző Szakosztálya adattárának.

Bár feltűnő a megfigyelések tendenciózus gyarapodása, az eddigi adatok elégtelenek a megbízható következtetések levonásához. Különösen hiánysak ismereteink a biometriai jellemzőkről és a vedlésről. Éppen ezért fontos e terjeszkedő fajra hangsúlyozottan odafigyelni, különös tekintettel esetleges fészkelési próbálkozására.

Irodalom

- Busse, P. (1989): Kulcs az európai énekesmadarak ivar- és kormeghatározásához. – MME könyvtára 2. p. 42.
- Dathe, H. ed. (1986): Handbuch des Vogelliebhabers. – Berlin, p. 265–266.
- Haraszthy L. ed. (1988): Magyarország madárvendégei. – B. p. 149–150.
- Keve A. (1984): Magyarország madarainak névjegyzéke. Biológiai Tanulmányok 11. – Budapest, Akad. Kiadó p. 85.
- Makatsch, W. (1980): Wir bestimmen die Vögel Europas. – Neumann VI. Leipzig p. 458–459.
- Peterson, R. T.–Mountfort, G.–Hollom, P. A. D. (1977. és 1986): Európa madarai. (3. és 4. kiadás) – Budapest, Gondolat Kiadó p. 253. és p. 268.
- Robiller, F. ed. (1986): Lexikon der Vogelhaltung. – Berlin p. 219.
- Svensson, L. (1975): Identification Guide to European Passerines. – Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm, p. 155.
- Székessy V. (1958): Aves – Madarak. Fauna Hungariae XXI. – Budapest, Akad. K. p. 73.

Kalivoda Béla

- Busse, P. (1989): Kulcs az európai énekesmadarak ivar- és korhatározásához. – Magyar Madártani Egyesület, Budapest. p. 90.
- Glutz von Blotzheim, U. N.–Bauer, K. M. (1985): Handbuch der Vögel Mitteleuropas Band 10/II. – Aula-Verlag, Wiesbaden. pp. 824–835.
- Hadarics, T. (1990): A citrombillegető (*Motacilla citreola* Pallas, 1776) első előfordulása Magyarországon. – Aquila 96–97.: 151–153.
- Hollom, P. A. D.–Porter, R. F.–Christensen, S.–Willis, I. (1988): Birds of the Middle East and North Africa. – T&AD Poyser Ltd., Calton. pp. 167–168.
- Lewington, I.–Alström, P.–Colston, P. (1991): A field guide to the rare birds of Britain and Europe. – Domino Books Ltd., St. Helier. pp. 325–327.
- Szentendrey, G.–Lövei, G.–Kállay, Gy. (1979): Az „Actio Hungarica” madárgyűrző tábor mérési módszerei. – Állattani Közlemények. 66.: 161–166.

Dr. Hadarics Tibor–Pellinger Attila

The Scarlet Rosefinch (*Carpodacus erythrinus*) in Hungary

The Scarlet Rosefinch occurs throughout Asia from the tundra as far as the Himalaya, except the Central Asian deserts. Since the beginning of the century it has continuously been spreading in Europe, too. By the years 1930es a stable population had been formed in East-Poland. In 1968 it was already nesting in the GDR and also reached the coastline of the GFR (Dathe, 1986). The borderline of its European range extends from Central-Sweden to the Eastern-Beskidék. Westward and eastward of this region insolar occurrences of the Scarlet Rosefinch are known in Brandenburg, the High-Tatra, Bohemia and Moravia as well as in the Alps. During its spreading it approximated the borders of Hungary by the Mura-valley and at Losonc (Keve, 1984, Haraszty, 1988). Extension of the species can accurately be followed on the occurrence maps of the handbooks (Peterson–Mountfort–Hollom, 1977; 1986; Makatsch, 1980) till present (Fig. 1).

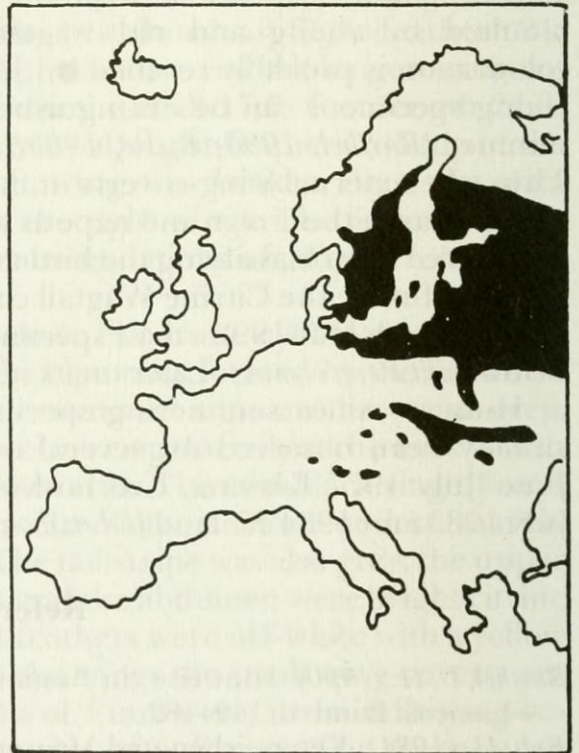

Fig. 1.

Occurrence of the Scarlet Rosefinch in Europe

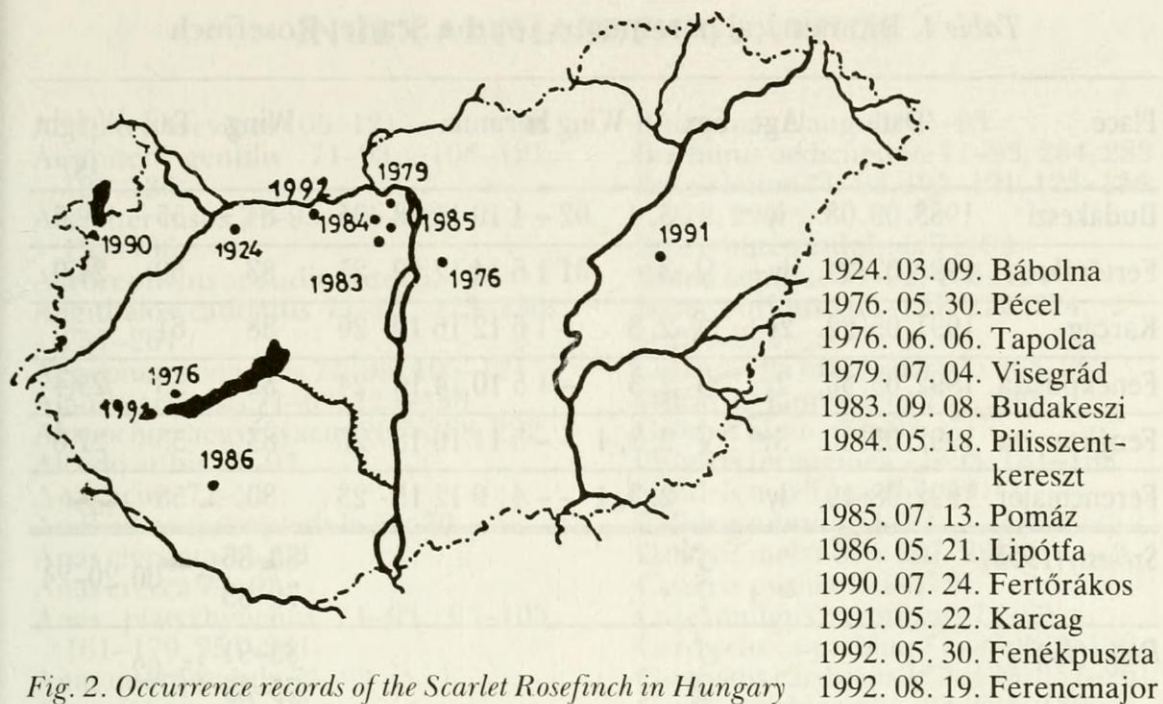

Fig. 2. Occurrence records of the Scarlet Rosefinch in Hungary

In Hungary it was observed first in 1924. After a 50 year absence it has become more and more frequent here. It is reasonable therefore to summarize the records having accumulated so far. (See: Figure 2.) The occurrence at Fenékpusztza is a very peculiar one, here the birds were captured in pairs; among them a female specimen having ringed three years earlier. The record at Karcag also differs from the others in some respects. It is the only occurrence of the species beyond the Tisza region and the specimen was found in a garden area and not in the usual biotop close to water. The bird preferred a small grassy bank among some wine-stocks and was picking dandelion seeds (*Taraxacum officinale*). Alarmed, giving a calling song it flew to a close tree. The Scarlet Rosefinch stayed on this site moving on the same routes all the afternoon. It withdrew only a little even during stretching the net though, it was not very confident. The bird could be ringed with the help of my friends, *László Tóth* and *György Zsigray*.

The biometrical characteristics and moulting of the Scarlet Rosefinch have been little studied. According to general opinion based on some data (*Svensson, 1975; Busse, 1989*), moult happens in the wintering place and the adult plumage develops only after the second year. Feathering of the Karcag specimen indicated that it moulted in the wintering place since it appeared freshly moulted and fully developed. Some authors put the body-length at 145 mm (*Makatsch, 1980; Robiller, 1986*) whilst *Dathe (1986)* estimates it at 150 mm. The biometrical parameters together with the records of the Scarlet Rosefinch specimens ringed in Hungary are summarized in Table 1. I want to thank *Sándor Mogyoróssy, György Szimuly, Sándor Palkó, László Kováts* and the Ringing Group of the Hungarian Ornithological and Nature Conservation Society for making their data accessible.

Table 1. Biometrical parameters for the Scarlet Rosefinch

Place	Date	Age	Sex	Wing	Formula	Wing	Tail	Weight (g)
Budakeszi	1983.09.08.	ly		3, 4	02 - 4 10 14 18 25	84	55	19,6
Fertőrákos	1990.07.24.	ly+	♀	3	01 1 6 14 17 19 25	83	59	21,0
Karcag	1991.05.22.	2y+	♂	2, 3	- 1 6 12 16 19 26	88	61	-
Fenekpuszta	1992.05.30.	2y	♂	2, 3	- 1 5 10 14 16 24	82	53	25,4
Fenekpuszta	1992.05.30.	3y*	♀	2, 3, 4	-- 5 11 16 18 26	83	53	27,0
Ferencmajor	1992.08.19.	ly		2, 3, 4	-- 4 9 12 15 23	80	58	-
<i>Székessy (1958)</i>			♂			80-86	57-60	20-24
			♀			79-83		
<i>Dathe (1986)</i>			♂			83-91	45-62	
			♀			75-85		
<i>Makatsch (1980)</i>			♂			83		
			♀			81		

*Actual age of the bird according to ringing

Despite a tendentious accumulation of the observations no reliable conclusions can be drawn. The data on the biometrical characteristics and moult are insufficient. It is therefore important to pay more attention to this spreading species with a special reference to its possible nesting.

References

- Busse, P. (1989):* Kulcs az európai énekesmadarak ivar- és kormeghatározásához. – MME könyvtára 2. p. 42.
- Dathe, H. ed. (1986):* Handbuch des Vogelliebhabers. – Berlin, p. 265–266.
- Haraszthy L. ed. (1988):* Magyarország madárvendégei. – B. p. 149–150.
- Keve A. (1984):* Magyarország madarainak névjegyzéke. Biológiai Tanulmányok 11. – Budapest, Akad. Kiadó p. 85.
- Makatsch, W. (1980):* Wir bestimmen die Vögel Europas. – Neumann VI. Leipzig p. 458–459.
- Peterson, R. T.–Mountfort, G.–Hollom, P. A. D. (1977. és 1986):* Európa madarai. (3. és 4. kiadás) – Budapest, Gondolat Kiadó p. 253. és p. 268.
- Robiller, F. ed. (1986):* Lexikon der Vogelhaltung. – Berlin p. 219.
- Svensson, L. (1975):* Identification Guide to European Passerines. – Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm, p. 155.
- Székessy V. (1958):* Aves – Madarak. Fauna Hungariae XXI. – Budapest, Akad. K. p. 73.

Béla Kalivoda